

*Bu makale benzerlik taramasına tabi tutulmuştur.
Araştırma Makalesi/ Research Article*

ÖĞRETMENLERİN ORGAN BAĞIŞINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ VE TUTUMLARI: KASTAMONU İLİ ÖRNEĞİ*

Belkız CAYMAZ**, Abdullah AYDIN***

Özet

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin organ bağışına yönelik görüşlerini ortaya koymak ve öğretmenlerin organ bağışına ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler bakımından incelemektir. Araştırma Kastamonu il merkezinde görev yapan değişik branştaki 181 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modelinin kullanıldığı bu çalışmada, veri toplama aracı olarak organ bağışına yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler frekans, yüzde, aritmetik ortalama, bağımsız t-testi ve ANOVA kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin organ bağışına yönelik tutumlarının olumlu ve yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin organ bağışına yönelik tutumları cinsiyet ve yaş değişkenlerine bağlı olarak değişmezken, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine bağlı olarak değişmektedir. Mesleki kıdemi 6-10 yıl arasında olan öğretmenler ile 21 yıl ve üzerinde olan öğretmenlerin organ bağışı tutumları arasında, 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenler lehine; Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin organ bağışı tutumları arasında ise, sosyal bilgiler öğretmenleri lehine anlamlı fark görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Organ bağışı, öğretmen görüşü, tutum

TEACHERS' OPINIONS AND ATTITUDES TOWARDS ORGAN DONATION: THE CASE OF KASTAMONU PROVINCE

Abstract

The aim of this research is to reveal the opinions of teachers about organ donation and to examine the attitudes of teachers about organ donation in terms of various variables. The research was carried out with 181 teachers working in the center of Kastamonu. In this study using the scanning model, attitude scale for organ donation was used as a data collection tool. Data were analyzed by using frequency, percentage, arithmetic mean, independent t-test and ANOVA. As a result of the research, it was determined that teachers' attitudes towards organ donation were positive and high. Teachers' attitudes towards organ donation do not change depending on gender and age variables, but vary depending on the variables of vocational seniority and branch. There was a significant difference between teachers who had vocational seniority between 6-10 years and teachers who had 21 years or more. There was a significant difference in favor of social studies teachers between Turkish and social studies teachers' organ donation attitudes.

Keywords: Organ donation, teachers' opinion, attitude

* Araştırmanın bir kısmı, VIth International Eurasian Educational Research Congress (EJER-2019), 19-22 Haziran 2019, Ankara Üniversitesi, Ankara'da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr., Merkez Ortaokulu, Kastamonu, E-posta: caymazbelkiz@gmail.com

*** Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, E-posta: aaydin@kastamonu.edu.tr

1. GİRİŞ

Yaşamak ve yaşarken de sağlıklı bir hayat sürmek her insanın en doğal hakkıdır. Tıp bilimi, insanlara daha kaliteli bir yaşam sağlamak için birçok hizmet sunmaktadır ve bu değerli hizmetlerden birisi de organ naklidir. Organ nakli, insanların hayatını kurtaran ve yaşam kalitesini artıran bir tedavi yöntemidir (Aghaee, Dehghani, Sadeghi ve Khaleghi, 2015; Savaşer, Mutlu, Çağlar, Doğan ve Canbulat 2012). Organ nakli, vücutta hasar görmüş ve görevini yapamayan bir organın yerine canlı kişiden, beyin ölümü gerçekleşmiş kişiden ya da kadavradan alınan sağlam ve aynı görevi üstlenecek bir organın, alıcının vücuduna yerleştirildiği tıbbi bir işlemdir (Akış vd., 2008; Rajaei ve Bioki, 2017). Organ nakillerinde başarılı gelişmeler yaşanmakta; ancak organ naklinin yapılabilmesi, nakledilecek organın bağışlanması ile mümkündür (Aghaee vd., 2015; Savaşer vd., 2012). Organ bağıışı, bir bireyin hayatta iken kendi isteği ile tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının, başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesidir (TC Sağlık Bakanlığı, 2018). Türkiye’de ve dünyada organ nakli bekleyen hasta sayısı her geçen gün artarken, bağışlanan organ sayısının yetersiz olması nedeniyle bağışlanan organlar ihtiyacı karşılayamamaktadır (Akış vd., 2008; Kulakçı-Altıntaş, 2018; Özbolat, 2017; Yaman-Aktaş ve Karabulut, 2012). Bundan dolayı birçok insan çaresizce beklemekte, beklerken yaşamını yitirmekte ya da genel sağlık durumunun bozulması sebebiyle organ nakli ameliyatını kaldıramayacak hale gelmektedir (Cantarovich, 2018; Mohammadpour, Mohammadpour, Ajam-Zibad ve Najafi, 2018; Shah, Patel, Ramanuj ve Solanki, 2015; Şenel, 2007). Oysaki, bir insandan alınacak organlar aynı anda birçok insana hayat vermekte (Akış vd., 2008), hastalardaki yaşam kalitesini ve artan yaşam beklentisini arttırmakta, tedavi maliyetlerinden de tasarruf sağlamaktadır (Bharambe, Sakshi, Gaurav ve Feroz, 2015; Shah vd., 2015).

Organ bağıışı, organ nakli bekleyen hastalar için hayati bir öneme sahiptir. Bu sebeple, insanların organ bağıışı konusunda bilgilerinin ne düzeyde olduğunu, konu hakkında ne düşündüklerinin ve nasıl bir tutuma sahip olduklarının araştırılması önem arz etmektedir. Sadic vd. (2016), organ bağıışı konusunda yaptıkları çalışmada katılımcıların organ bağıışı konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır; fakat alanyazındaki organ bağıışı konusunu ele alan çoğu çalışmada katılımcıların konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ya da bağıış için yapılması gerekenleri bilmedikleri görülmüştür (Çetin, Turgut ve Kaçar, 2014; Gökçe, Özer ve Kilci, 2016; Güler, Yava, Karakaş-Doğan ve Perim-Ketenciler, 2017; Kulakçı-Altıntaş, 2018; Tetik ve Cebesoy, 2018; Toraman ve Aydın, 2013; Üstüner, Uysal ve Kaya, 2009; Wang, 2012; Yaşar vd., 2008). Organ bağıışına yönelik tutumla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde ise, insanların bu konuda olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir (Çetin, Turgut ve Kaçar, 2014; Febrero vd., 2013; Harman ve Çökelez, 2017; Kılıç vd., 2010; Kulakçı-Altıntaş, 2018; Mohammadpour vd., 2018; Tetik ve Cebesoy, 2018; Toraman ve Aydın, 2013; Yavuz-Topaloğlu ve Balkan-Kıyıcı, 2018). Bazı çalışmalarda katılımcıların çoğu organ bağıışında bulunmak istemediklerini ya da kararsız olduklarını belirtirken (Akış vd., 2008; Alashek vd., 2009; Güler vd., 2017; Özbolat, 2017; Yaşar vd., 2008), çoğu çalışmada katılımcıların büyük bir kısmı organ bağıışında bulunmak istediklerini ifade etmişlerdir (Al-Ghanim, 2009; Çetin vd., 2014; Harman ve Çökelez, 2017; Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2014; Khoddami-Vishteh vd., 2011; Kılıç vd., 2010; Piccoli vd., 2005; Sadic vd., 2016; Sanner, 2002; Shah vd., 2015; Tetik ve Cebesoy, 2018; Toraman ve Aydın, 2013; Üstüner vd., 2009; Yaman-Aktaş ve Karabulut, 2012; Yavuz-Topaloğlu ve Balkan-Kıyıcı, 2018).

Türkiye’de organ bağıışına yönelik çalışmaların sağlık alanında yoğunlaştığı, eğitim alanında ise sınırlı sayıda çalışmanın yapıldığı dikkat çekmektedir. Eğitim alanındaki çalışmalardan bazıları doğrudan organ bağıışı konusunu ele alırken (Gökçe vd., 2016; Harman ve Çökelez, 2017; Tetik ve Cebesoy, 2018; Yavuz-Topaloğlu ve Balkan-Kıyıcı, 2018), bazıları ise sosyo-bilimsel konular temelinde ele almıştır (Öztürk ve Yenilmez-Türkoğlu, 2018;

Yenilmez-Türkoğlu ve Öztürk, 2019). Söz konusu çalışmaların bazıları *ortaokul öğrencileriyle* (Gökçe vd., 2016; Tetik ve Cebesoy, 2018; Yavuz-Topaloğlu ve Balkan-Kıyıcı, 2018), bazıları *öğretmen adaylarıyla* (Harman ve Çökelez, 2017; Öztürk ve Yenilmez-Türkoğlu, 2018; Toraman ve Aydın, 2013; Yenilmez-Türkoğlu ve Öztürk, 2019), bir tanesi ise *öğretmenlerle* (Akçöltekin, 2014) gerçekleştirilmiştir. Alanyazın incelemesi sonucunda, öğretmenlerle sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmüştür. Organ bağışının önündeki en büyük engel bilgisizlik, önyargılar ve yanlış bilgilendirmedir (Cantarovich, 2018). Bu araştırmanın öğretmenlerle yapılmasının en önemli sebebi, küçük yaştan itibaren organ bağışı konusunda ön yargıların ve yanlış bilgilendirilmelerin önüne geçmektir. Toplumdaki ön yargıları kırmaya küçük yaşlarda, onları doğru bilgilendirerek ve eğiterek başlanmalıdır. Öğretmenlerin bu konuda öğrencilere vereceği bilgiler, onların gelecekteki tutumlarının şekillenmesine temel teşkil edecektir (Khoddami-Vishteh vd., 2011; Mohammadpour vd., 2018). Konu hakkında edinilen olumlu ya da olumsuz bilgiler, öğrencilerin olumlu ya da olumsuz tutum geliştirmelerinde etken olabilir. Yapılan bir çalışmada, organ bağışı konusunda doğru bilgi sahibi olan öğrencilerin bağış yapma konusunda daha istekli oldukları ortaya çıkmıştır (Al-Ghanim, 2009). Şüphesiz ki duyarlı ve bilinçli öğrencilerin yetişmesi hususunda öğretmenlere çok büyük görev düşmektedir. Her konuda olduğu gibi organ bağışı konusunda da rol model görevi üstlenen öğretmenlerin konu hakkındaki düşüncelerinin ya da tutumlarının araştırılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada, öğretmenlerin organ bağışı konusundaki düşünceleri, bu düşüncelerin altında yatan sebepler ve organ bağışına yönelik tutumları araştırılmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin organ bağışına yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı da analiz edilmiştir. Bu bakımdan, çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin organ bağışına yönelik görüşlerini, genel tutumlarını ve bunun cinsiyete, yaşa, mesleki kıdeme ve bransa göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın problem cümlesi “Öğretmenlerin organ bağışına yönelik görüşleri ve tutumları nasıldır ve tutumları cinsiyete, yaşa, mesleki kıdeme ve bransa göre farklılık göstermekte midir?” şeklindedir. Bu problemin çözümüne yönelik alt problemler aşağıda verilmiştir:

1. Öğretmenlerin organ bağışına yönelik görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin organ bağışına yönelik tutumları nasıldır?
3. Öğretmenlerin organ bağışına yönelik tutumları cinsiyete, yaşa, mesleki kıdeme

ve bransa göre farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Bu çalışmada, öğretmenlerin organ bağışına yönelik görüşlerini, genel tutumlarını ve bunun çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar (Büyüköztürk vd., 2011; Karasar, 2004). Araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2004).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Kastamonu il merkezinde görev yapan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 181 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler, seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme kapsamında seçilmiştir. Bu yöntemde tüm bireylerin seçilme olasılığı aynıdır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, yaş, mesleki kıdem ve branş gibi demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Frekans	Yüzde	
Cinsiyet	Kadın	111	61,3
	Erkek	70	38,7
Yaş	30 yaş ve altı	38	21,0
	31-40 yaş arası	96	53,0
	41-50 yaş arası	40	22,1
	51 yaş ve üzeri	7	3,9
	0-5 yıl arası	36	19,9
Mesleki Kıdem	6-10 yıl arası	41	22,7
	11-15 yıl arası	44	24,3
	16-20 yıl arası	31	17,1
	21 yıl ve üzeri	29	16,0
Branş	Fen Bilimleri	49	27,1
	Türkçe	43	23,8
	Sosyal Bilgiler	50	27,6
	Din Kültürü	39	21,5

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin %61,3’ünün kadın, %38,7’sinin erkek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin %21’i 30 yaş ve altında, %53’ü 31-40 yaş arasında, % 22,1’i 41-50 yaş arasında ve %3,9’u 51 yaş ve üzerindedir. Mesleki kıdeme göre öğretmenlerin %19,9’unun 0-5 yıl arası, %22,7’sinin 6-10 yıl arası, %24,3’ünün 11-15 yıl arası, %17,1’inin 16-20 yıl arası ve %16’sının 21 yıl ve üzeri görev yaptığı tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin %27,1’i fen bilimleri, %23,8’i Türkçe, %27,6’sı Sosyal Bilgiler ve %21,5’i Din Kültürü branşında görev yapmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri, kişisel bilgi formu, organ bağıışı anketi ve organ bağıışı tutum ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Kişisel bilgi formu; öğretmenlerin cinsiyet, yaş, mesleki kıdem ve branş gibi demografik bilgilerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmuştur.

Organ Bağıışı Anketi: Öğretmenlerin organ bağıışına ilişkin görüşlerini tespit etmek için üç sorudan oluşan bir taslak form hazırlanmıştır. Taslak formda yer alan sorular ““(1) organ bağıışında bulundunuz mu?, (2) organ bağıışında bulunmayı düşünür müsünüz?, (3) ikinci soruya verdiğiniz cevabın sebebinin açıklar mısınız?” şeklindedir. Bu form, araştırmanın amacına uygunluğu bakımından incelenmek üzere iki alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda ankette yer alan ilk soruya “evet, hayır”, ikinci soruya “evet, hayır, kararsızım” seçenekleri ilave edilerek ankete son hali verilmiştir.

Organ Bağıışı Tutum Ölçeği: Bu ölçek Doğan (2009) tarafından geliştirilmiştir. Kişisel bilgi formunda ve açık uçlu sorulardan oluşan ankette yer alan sorular uzman görüşüne sunulurken gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Organ bağıışı tutum ölçeği ise tek boyutlu yapıya sahiptir ve 20 maddeden oluşmaktadır. Organ bağıışı tutum ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve ,78 olarak bulunmuştur. Ölçek beşli likert tipi bir ölçek olup “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerini içermektedir. Tutum ölçeğinde yer alan olumlu ifadeler 1-2-3-4-5, olumsuz ifadeler ise 5-4-3-2-1 şeklinde puanlanmıştır. Öğretmenlerin tutum düzeylerini belirlemek için $(n-1)/n$ formülü ile hesaplanan sınırlar dikkate alınmıştır. Buna göre; “1,00-1,79” arası çok düşük düzeyi, “1,80-2,59” arası düşük düzeyi, “2,60-3,39” arası orta düzeyi, “3,40-4,19” arası yüksek düzeyi, “4,20-5,00” arası çok yüksek düzeyi temsil etmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Demografik bilgilerin ve organ bağıışına yönelik görüşlerin analizinde frekans ve yüzde, genel tutum düzeylerinin tespitinde ise aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplanmıştır. Tutum

ölçeğinden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine karar vermek için Kolmogorov Smirnov testi yapılmıştır. Bir araştırmada elde edilen veri sayısı 30 ve üzerinde olduğunda Kolmogorov Smirnov testi önerilmektedir (McKillup, 2012). Test sonucunda $p=0,376>,05$ olduğundan verilerin normal dağıldığı görülmüştür. Bu nedenle parametrik testlerden yararlanılmıştır. Tutum düzeyinin cinsiyete göre değişip değişmediği bağımsız t-testi, yaşa/mesleki kıdeme/branşa göre değişip değişmediği ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile hesaplanmıştır. Varyans analizinde anlamlı fark çıkmışsa, farkın hangi gruptan kaynaklandığı Tukey testi ile belirlenmiştir. Grup varyanslarının eşit olduğu ve grup sayısının fazla olduğu durumlarda Tukey testi kullanılabilir (Can, 2013).

BULGULAR

Bu bölümde, çalışmanın amacı doğrultusunda öğretmenlere uygulanan ölçekten elde edilen verilerin bulguları her bir alt probleme göre düzenlenmiş ve yorumlanmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Birinci alt problem: Öğretmenlerin organ bağışına yönelik görüşleri nelerdir? Birinci alt probleme yönelik elde edilen verilerin analizinde frekans ve yüzde kullanılmıştır. Öğretmenlerin organ bağışında bulunup/bulunmamaya ilişkin görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Organ Bağışına Yönelik Görüşleri

Sorular		Frekans	Yüzde
Organ bağışında buldunuz mu?	Evet	6	3,3
	Hayır	175	96,7
Organ bağışında bulunmayı düşünür müsünüz?	Evet	109	60,2
	Hayır	11	6,1
	Kararsızım	61	33,7

Tablo 2’ye göre, öğretmenlerin %3,3’ü organ bağışında bulduklarını, %96,7’si organ bağışında bulunmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %60,2’si organ bağışında bulunmayı düşündüklerini, %6,1’i bağışta bulunmayı düşünmediklerini, %33,7’si ise bu konuda kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlere organ bağışında bulunmak istemelerinin/istememelerinin/kararsız olmalarının sebebi de sorulmuştur. Öğretmenlerin organ bağışında bulunmaya ilişkin görüşlerinin gerekçeleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Organ Bağışında Bulunmaya İlişkin Görüşlerinin Gerekçeleri

Görüş	Gerekçe	Frekans	Yüzde
Evet	Organların toprakta çürümesi yerine ihtiyacı olan kişilere verilmesi	15	13,8
	Başkalarına yardımcı/faydalı olma isteği	28	25,6
	Bir gün bizlerinde buna ihtiyacı olabileceği düşüncesi	9	8,3
	Organ nakli bekleyen insanlara umut olma isteği	5	4,6
	Bir başkasının hayatını kurtarma/ona yaşama şansı verme	36	33,1
	Bunun bir insanlık görevi olması	8	7,3
	Dini yönden hayırlı bir davranış olarak görülmesi	2	1,8
	İnsanın bir parçasının kendi öldükten sonra da yaşayacağı fikri	5	4,6
	Cevap yok	1	0,9
	Hayır	Dini açıdan sakıncalı olarak görülmesi	3
Sisteme duyulan güvensizlik		4	36,4
Bağışlanan organın kime gideceği konusunda endişe duyma		1	9,1
Bağışta bulunmayı istememe		1	9,1
Cevap yok		2	18,2
Dini açıdan uygunluğu konusunda emin olunamaması		10	16,4

	Organ bağıışı ve süreci hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması	14	22,9
	Ölümlle yüzleşme korkusu	7	11,5
	Beden bütünlüğünün bozulması fikrinin verdiği rahatsızlık	10	16,4
	Bencillik	2	3,3
Kararsızım	Beyin ölümü kararına duyulan güvensizlik	12	19,7
	Aile faktörü/Toplum baskısı	2	3,3
	Özel bir sebebinin olmaması	3	4,9
	Cevap yok	1	1,6

Tablo 3'e göre, organ bağıışında bulunmayı isteyen öğretmenler en çok "bir başkasının hayatını kurtarmayı/ona yaşama şansı vermeyi (%33,1), başkalarına yardımcı/faydalı olma isteğini (%25,6) ve organların toprakta çürümesi yerine ihtiyacı olan kişilere verilmesi gerektiğini (%13,8)" gerekçe göstermişlerdir. Organ bağıışında bulunmayı istemeyen öğretmenler buna gerekçe olarak en çok "sisteme duydukları güvensizliği (%36,4) ve dini açıdan sakıncalı olarak görmelerini (27,2)" ifade etmişlerdir. Bağıışta bulunma konusunda kararsız olduklarını belirten öğretmenler ise en çok "organ bağıışı ve süreci hakkında yeterince bilgi sahibi olmamalarını (%22,9), beyin ölümü kararına duydukları güvensizliği (%19,7), dini açıdan uygunluğu konusunda emin olmadıklarını (%16,4) ve beden bütünlüğünün bozulması fikrinden duydukları rahatsızlığı (%16,4)" gerekçe olarak sunmuşlardır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İkinci alt problem: Öğretmenlerin organ bağıışına yönelik tutumları nasıldır? İkinci alt probleme yönelik elde edilen verilerin analizinde aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Öğretmenlerin organ bağıışına yönelik genel tutumlarının düzeyi Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Organ Bağıışına Yönelik Genel Tutumlarının Düzeyi

Ölçek	N	\bar{X}	SS
Organ bağıışına yönelik tutum	181	3,66	,252

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin tutum ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalamasının $\bar{X}=3,66$ olduğu görülmektedir. Bu değer, 3,40-4,19 aralığında yer almakta olup *yüksek* düzeyi temsil etmektedir. Yani, öğretmenlerin organ bağıışına yönelik tutumları olumlu ve yüksek düzeydedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Üçüncü alt problem: Öğretmenlerin organ bağıışına yönelik tutumları cinsiyete, yaşa, mesleki kademeye ve branşa göre farklılık göstermekte midir? Öğretmenlerin organ bağıışına yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için bağıımsız t-testi uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Cinsiyet Değişkenine Göre Bağıımsız t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	SD	t	p
Kadın	111	3,68	,14			
Erkek	70	3,64	,16	179	-1,53	,126

$p>,05$

Tablo 5'e göre, kadın öğretmenlerin organ bağıışına yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=3,68$, erkek öğretmenlerin aldıkları puanların ortalaması ise $\bar{X}=3,64$ 'tür. Kadın öğretmenler ile erkek öğretmenlerin organ bağıışına yönelik tutumları

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur [$t_{(179)}=-1,53$; $p>,05$]. Çalışmaya katılan öğretmenlerin yaş değişkenine göre puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Yaş Değişkenine Göre Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Yaş	N	\bar{X}	SS
30 yaş ve altı	38	3,64	,143
31-40 yaş arası	96	3,62	,141
41-50 yaş arası	40	3,66	,172
51 yaş ve üzeri	7	3,70	,156

Tablo 6 incelendiğinde, 30 yaş ve altındaki öğretmenlerin tutum ölçeğinden aldıkları puanların ortalamasının $\bar{X}=3,64$, 31-40 yaş arasındaki öğretmenlerin puan ortalamasının $\bar{X}=3,62$, 41-50 yaş arasındaki öğretmenlerin puan ortalamasının $\bar{X}=3,66$, 51 yaş ve üzerindeki öğretmenlerin puan ortalamasının ise $\bar{X}=3,70$ olduğu görülmektedir. Puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. İlişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizinin yapılabilme koşullarından birisi de grupların varyanslarının eşitliği koşulunun sağlanmasıdır. Bunun için Levene testi yapılmış olup $p=,253>,05$ olduğu için, grupların varyanslarının homojen olduğu görülmüştür. Yaş değişkenine göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	,093	3	,031	1,371	,253
Gruplar içi	4,014	177	,023		
Toplam	4,108	180			

$p>,05$

Tablo 7'ye göre, öğretmenlerin tutum ölçeği puan ortalamaları arasında, yaş değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur [$F_{(3-177)}=1,371$; $p>,05$]. Mesleki kıdem değişkeni açısından öğretmenlerin tutum ölçeği puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Mesleki Kıdem	N	\bar{X}	SS
0-5 yıl arası	36	3,69	,152
6-10 yıl arası	41	3,61	,151
11-15 yıl arası	44	3,64	,148
16-20 yıl arası	31	3,65	,114
21 yıl ve üzeri	29	3,73	,161

Tablo 8'e göre, mesleki kıdemi 0-5 yıl arası olan öğretmenlerin tutum ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=3,69$, 6-10 yıl arası olanların puan ortalaması $\bar{X}=3,61$, 11-15 yıl arası olanların puan ortalaması $\bar{X}=3,64$, 16-20 yıl arası olanların puan ortalaması $\bar{X}=3,65$ ve 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin aldıkları puanların ortalaması ise $\bar{X}=3,73$ 'tür. Puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bunun için öncelikle Levene testi yapılmış olup

($p=,202>,05$), grupların varyanslarının homojen olduğu görülmüştür. Mesleki kıdem değişkenine göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	,291	4	,073	3,357	,011
Gruplar içi	3,816	176	,022		
Toplam	4,108	180			

$p<,05$

Tablo 9’a göre, öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile organ bağışına yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [$F_{(4-176)}=3,357$; $p<,05$]. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi yapılmıştır ve test sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Mesleki Kıdem Açısından Tukey Testi Sonuçları

Mesleki Kıdem	Mesleki Kıdem	Ortalamalar Farkı	SS	p
0-5 yıl arası	6-10 yıl arası	,082	,033	,051
	11-15 yıl arası	,056	,033	,271
	16-20 yıl arası	,041	,036	,548
	21 yıl ve üzeri	-,044	,036	,995
6-10 yıl arası	0-5 yıl arası	-,082	,033	,051
	11-15 yıl arası	-,036	,031	,922
	16-20 yıl arası	-,047	,035	,821
	21 yıl ve üzeri	-,125*	,035	,026
11-15 yıl arası	0-5 yıl arası	-,056	,033	,271
	6-10 yıl arası	,036	,031	,922
	16-20 yıl arası	-,011	,034	,998
	21 yıl ve üzeri	-,090	,035	,152
16-20 yıl arası	0-5 yıl arası	-,041	,036	,548
	6-10 yıl arası	,047	,035	,821
	11-15 yıl arası	,011	,034	,998
	21 yıl ve üzeri	-,089	,038	,360
21 yıl ve üzeri	0-5 yıl arası	,044	,036	,995
	6-10 yıl arası	,125*	,035	,026
	11-15 yıl arası	,090	,035	,152
	16-20 yıl arası	,089	,038	,360

Tablo 10’a göre, mesleki kıdemi 6-10 yıl arasında olan öğretmenler ile 21 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin tutumları arasında, 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenler lehine anlamlı fark vardır. Öğretmenlerin branş değişkenine göre puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Branş Değişkenine Göre Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Branş	N	\bar{X}	SS
Fen Bilimleri	49	3,70	,150
Türkçe	43	3,62	,138
Sosyal Bilgiler	50	3,72	,153
Din Kültürü	39	3,63	,144

Tablo 11'e göre, fen bilimleri öğretmenlerinin tutum ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=3,70$; Türkçe öğretmenlerinin puan ortalaması $\bar{X}=3,62$; sosyal bilgiler öğretmenlerinin puan ortalaması $\bar{X}=3,72$; din kültürü öğretmenlerinin puan ortalaması ise $\bar{X}=3,63$ 'tür. Farklı branşlardaki öğretmenlerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bunun için öncelikle Levene testi yapılmış ($p=,730>,05$), grupların varyanslarının homojen olduğu görülmüştür. Branş değişkenine göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Branş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	,277	3	,092	4,259	,006
Gruplar içi	3,831	177	,022		
Toplam	4,108	180			

$p<,05$

Tablo 12'ye göre, öğretmenlerin branşları ile organ bağışına yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [$F_{(3-177)}=4,259$; $p<,05$]. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi yapılmıştır ve test sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Branş Açısından Tukey Testi Sonuçları

Branş	Ortalamalar Farkı	SS	p
Fen Bilimleri	Türkçe	,087	,030
	Sosyal Bilgiler	-,002	,029
	Din Kültürü	,076	,031
Türkçe	Fen Bilimleri	-,087	,030
	Sosyal Bilgiler	-,108*	,030
	Din Kültürü	-,011	,032
Sosyal Bilgiler	Fen Bilimleri	,002	,029
	Türkçe	,108*	,030
	Din Kültürü	,089	,031
Din Kültürü	Fen Bilimleri	-,076	,031
	Türkçe	,011	,032
	Sosyal Bilgiler	-,089	,031

Tablo 13'e göre, Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin tutum puanları arasında, sosyal bilgiler öğretmenleri lehine anlamlı fark vardır. Bu bulguya göre, organ bağışına yönelik tutumun bazı branşlara göre değiştiği söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, öğretmenlerin organ bağışına yönelik görüşlerini ortaya koymak ve öğretmenlerin organ bağışına ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler bakımından incelemek amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda bazı alt problemlere cevap aranmış, ulaşılan bulgulara dayanarak çalışmanın sonuçlarına yer verilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında, öğretmenlerin organ bağışına yönelik görüşleri incelenmiştir. Öğretmenlerin %3,3'ü organ bağışında bulduklarını, %96,7'si organ bağışında bulunmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %60,2'si organ bağışında bulunmayı düşündüklerini, %6,1'i bağışta bulunmayı düşünmediklerini, %33,7'si ise bu konuda kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Bağışta bulunmak isteyenlerin oranının yüksek olmasına rağmen bağışta bulunma oranlarının çok düşük düzeylerde kalması dikkat

çekmektedir. Organ bağışına yönelik yapılan benzer çalışmalardan (Akış vd., 2008; Güler vd., 2017; Kavurmacı vd., 2014; Khoddami-Vishteh vd., 2011; Kılıç vd., 2010; Kulakçı-Altıntaş, 2018; Mohammadpour vd., 2018; Sadic vd., 2016; Özbolat, 2017; Yaman-Aktaş ve Karabulut, 2012) elde edilen sonuçlar ile bu araştırmanın sonuçları birbirini destekler niteliktedir.

Organ bağışında bulunmayı isteyen öğretmenler en çok “*bir başkasının hayatını kurtarma/ona yaşama şansı verilmesini* (%33,1), *başkalarına yardımcı/faydalı olma isteğini* (%25,6) ve *organların toprakta çürümesi yerine ihtiyacı olan kişilere verilmesi gerektiğini* (%13,8)”, bağışta bulunmak istemeyenler ise “*sisteme duydukları güvensizliği* (%36,4) ve *dini açıdan sakıncalı olarak görmelerini* (27,2)” gerekçe göstermişlerdir. Bu konuda kararsız olduklarını belirtenler öğretmenler ise en çok “*organ bağışı ve süreci hakkında yeterince bilgi sahibi olmamalarını* (%22,9), *beyin ölümü kararına duydukları güvensizliği* (%19,7), *dini açıdan uygunluğu konusunda emin olmadıklarını* (%16,4) ve *beden bütünlüğünün bozulması fikrinden duydukları rahatsızlığı* (%16,4)” gerekçe olarak sunmuşlardır. Alanyazında yapılan benzer çalışmalarda (Alashek, 2009; Al-Ghanim, 2009; Cantarovich, 2018; Çetin vd., 2014; Güler vd., 2017; Kavurmacı vd., 2014; Khoddami-Vishteh vd., 2011; Kulakçı-Altıntaş, 2018; Özbolat, 2017; Sadic vd., 2016; Sanner, 2002; Üstüner vd., 2009; Yaşar vd., 2008) katılımcıların organ bağışında bulunmak isteme/istememe gerekçeleri ile bu çalışmada öğretmenlerin sundukları gerekçeler benzerlik göstermektedir. Öğretmenler, toplum üzerinde etkili gruplar olarak kabul edilir ve çeşitli alanlardaki farkındalıkları, tutumları ve performansları toplumu doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilir. Bu çalışmada, öğretmenlerin organ bağışı konusunda olumlu bir tutum sergilemelerine rağmen, organ bağışında bulunma durumlarının yeterli seviyede olmadığı görülmüştür. Organ bağışında bulunmayı istememe ya da bu konuda kararsız kalma sebepleri arasında en çok konuya ilişkin bilgi eksikliklerinin olduğu ve bu konunun dini boyutu hakkında şüpheye düştükleri görülmüştür. Öğretmenlere organ bağışı ve süreci hakkında yetkili kişiler tarafından kapsamlı bir hizmet içi eğitim verilmelidir. Aynı şekilde din yetkilileri tarafından da konunun dini boyutlarını anlatan seminerler verilebilir veya camilerde sık sık hutbe konusu olabilir. Bu noktada, Milli Eğitim Bakanlığı’nın, Sağlık Bakanlığı’nın ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nın düzenleyeceği ortak çalışmalar, organ bağışı kültürünü teşvik edebilir. Ayrıca, araştırmada bazı öğretmenlerin organ bağışı sürecine ilişkin birtakım endişelerinin olduğu, güvensizlik yaşadıkları tespit edilmiştir. Organ bağışı ve nakline dair mevcut sistemin etkin ve adil olduğunu gösteren pozitif mesajların iletilmesi, gerek öğretmenlerin gerekse diğer insanların farkındalıklarını artırabilir ve bağış yapma yatkınlıklarını artırabilir. Geniş kitlelere ulaşmak için televizyon ya da diğer sosyal medya araçları yoluyla kampanyalar yürütülebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında, öğretmenlerin organ bağışına yönelik tutumları incelenmiştir. Öğretmenlerin tutum ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 3,66 çıkmıştır. Bu sonuç, öğretmenlerin organ bağışına yönelik genel tutumlarının olumlu ve yüksek düzeyde (3,40-4,19 aralığında) olduğunu göstermektedir. Organ bağışı konusu, fen bilimleri dersinin 6. sınıf kazanımları arasında yer almaktadır. Türkçe, sosyal bilgiler ve din kültürü derslerinin kazanımları arasında ise doğrudan yer almamaktadır; fakat bu konu, derste işlenen bir metin kapsamında ya da değerler eğitimi kapsamında ele alınmaktadır. Konu işlenirken öğretmenin sergileyeceği tutum, öğrencilerine aktaracağı bilgiler, onların tutumlarının şekillenmesinde etkili olacaktır (Khoddami-Vishteh vd., 2011; Mohammadpour vd., 2018). Öğretmenlerin organ bağışına yönelik tutumlarının olumlu ve yüksek düzeyde olması, konunun önemini farkında oldukları şeklinde yorumlanabilir. Çalışmada ulaşılan sonuç ile Akçöltekin’in (2014) çalışmasındaki sonuç birbirini destekler niteliktedir. Akçöltekin (2014) çalışmasında, Ardahan’da görev yapan 93 sınıf öğretmenin organ bağışına yönelik tutumlarını araştırmış ve çok yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alanyazın incelemesi sonucunda, öğretmenlerin organ bağışına yönelik bilgi düzeylerini araştıran çalışmaya rastlanmamıştır. Öğretmenlerin bu konuya ilişkin bilgi

düzeyleri, bu bilgileri nereden edindikleri ve bilgi kaynaklarının tutumları üzerindeki etkisi araştırılabilir. Öğretmenlerle birebir görüşmeler yapılarak organ bağıışı hakkında ne düşündükleri derinlemesine incelenebilir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında, öğretmenlerin organ bağıışına yönelik tutumlarının cinsiyet ve yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği, mesleki kıdeme ve bransa göre ise anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Mesleki kıdemi 6-10 yıl arasında olan öğretmenler ile 21 yıl ve üzerinde olan öğretmenlerin organ bağıışı tutumları arasında, 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Ayrıca, Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin organ bağıışı tutumları arasında, sosyal bilgiler öğretmenleri lehine anlamlı fark görülmüştür. Organ bağıışı konusu Türkçe dersinin ya da sosyal bilgiler dersinin kazanımları arasında yer almamaktadır. Türkçe dersinde, organ bağıışı konusu bir metin kapsamında ele alınırken, sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi içerisinde ele alınmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde konunun işleniş süresi ve şekli bu duruma sebep olmuş olabilir. Kulakçı-Altıntaş (2018) ile Mohammadpour vderleri (2018) tarafından yapılan araştırmalarda, organ bağıışına yönelik tutumun cinsiyete göre değişmediği; Sanner (2002) ile Alashek ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan araştırmalarda ise tutumun cinsiyete göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Akçöltekin (2014), çalışmasında sınıf öğretmenlerinin organ bağıışına yönelik tutumlarının cinsiyete göre değişmediği, yaşa ve hizmet yılına göre değiştiği sonucuna ulaşmıştır.

Alanyazında yer alan çalışmalarda organ bağıışında bulunmak isteyenlerin oranı yüksek olmasına rağmen bağıışta bulunulma oranlarının çok düşük düzeylerde kalması dikkat çekmektedir (Akış vd., 2008; Güler vd., 2017; Kavurmacı vd., 2014; Khoddami-Vishteh vd., 2011; Kılıç vd., 2010; Kulakçı-Altıntaş, 2018; Mohammadpour vd., 2018; Özbolat, 2017; Sadic vd., 2016; Yaman-Aktaş ve Karabulut, 2012). Özbolat (2017), çalışmasında organ bağıışının dini, kültürel, toplumsal koşullardan beslendiğini ve bu faktörlerin insanların bağıış yapma ya da yapmama durumunu etkilediğini vurgulamıştır. Organ bağıışında bulunmak isteyenler “başkasına hayat vermektan mutluluk duyduklarını, belki bir gün kendilerinin ya da ailesinden birisinin ihtiyacı olabileceğini, bunun bir insanlık görevi olduğunu, dini sebepleri, ailesi ya da yakın çevresi tarafından teşvik edildiğini, insanın bir parçasının öldükten sonrada yaşayacağı fikrini” gerekçe olarak göstermişlerdir (Al-Ghanim, 2009; Çetin vd., 2014; Sadic vd., 2016; Üstüner vd., 2009). Organ bağıışında bulunmak istemeyenler ise “ailesinin ya da akrabalarının bu konuda destek vermemesini, vücuduna saygı duyulmayacağı endişesini, organların ihtiyacı olan kişilere ulaşmayacağı kaygısını, konunun dini sonuçlarındaki belirsizliği, bilgi eksikliğini, etik kaygılarını, beden bütünlüğünün bozulmasını” gerekçe gösterirken, sebebini daha önce hiç düşünmediğini belirtenler ya da bu konuda yorum yapmayanlar da olmuştur (Alashek, 2009; Al-Ghanim, 2009; Cantarovich, 2018; Çetin vd., 2014; Güler vd., 2017; Kavurmacı vd., 2014; Khoddami-Vishteh vd., 2011; Kulakçı-Altıntaş, 2018; Özbolat, 2017; Sadic vd., 2016; Sanner, 2002; Üstüner vd., 2009; Yaşar vd., 2008).

Bu araştırma, Kastamonu’da farklı branşlarda görev yapan öğretmenlerle sınırlıdır. Farklı illerde benzer çalışmaların yürütülmesiyle, Türkiye’deki öğretmenlerin organ bağıışı farkındalıkları hakkında daha genel bilgilere ulaşılabilir. Bu konuda benzer çalışmalar yapılarak organ bağıışı farkındalığı arttırılabilir.

Kaynaklar

- Aghaee, M. A., Dehghani, M., Sadeghi, M., & Khaleghi, E. (2015). Awareness of religious leaders' fatwa and willingness to donate Organ. *International Journal of Organ Transplantation Medicine*, 6(4), 158-164.
- Akçöltekin, A. (2014). Sınıf öğretmenlerinin organ bağıışı tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Dergi Karadeniz*, 6(24), 52-63.
- Akış, M., Katırcı, E., Uludağ, H. Y., Küçükkılıç, B., Gürbüz, T., Türker, Y., Kayacan, H., Öngel, K., & Gül, H. (2008). Süleyman demirel üniversitesi personelinin organ-doku bağıışı ve nakli hakkındaki bilgi ve tutumları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 15(4), 28-33.
- Alashek, W. A., Ehtuish, E. F., Elhabashi, A., Emberish, W., & Mishra, A. (2009). Reasons for unwillingness of Libyans to donate organs after death. *Libyan Journal of Medicine*, 4(3), 158-163.
- Al-Ghanim, S. A. (2009). The willingness toward deceased organ donation among university students: Implications for health education in Saudi Arabia. *Saudi Medical Journal*, 30(10), 1340-1345.
- Bharambe, V. K., Sakshi, S., Gaurav, B., & Feroz, A. (2015). Awareness regarding body and organ donation amongst the population of an urban city in India. *Nitte University Journal of Health Science*, 5(4), 51-57.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri (10. baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Can, A. (2013). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cantarovich, F. (2018). The society, the barriers to organ donation and alternatives for a change. In *Organ Donation and Transplantation-Current Status and Future Challenges*. 6 April 2019 retrived from <https://www.intechopen.com/books/organ-donation-and-transplantation-current-status-and-future-challenges/the-society-the-barriers-to-organ-donation-and-alternatives-for-a-change>
- Çetin, G., Turgut, M., Kaçar, H. (2014). High school students' knowledge and attitudes of organ donation and organ transplantation. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 2813 – 2818.
- Doğan, P. (2009). Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki bilgi tutum ve davranışları. Yüksek Lisans Tezi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi*. Afyon.
- Febrero, B., Ríos, A., Martínez-Alarcón, L., López-Navas, A., Almela, J., Sánchez, J., Ramis, G., Ramírez, P., & Parrilla, P. (2013). Information received by secondary school teaching personnel about organ donation and transplantation: A study in the southeast of Spain. *Transplantation Proceedings*, 45, 3589-3591.
- Gökçe, N., Özer, H., & Kilci, Z. (2016). Sosyal bilgiler dersi örneğinde öğrencilere ve ailelerine göre organ bağıışı. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(1), 84-109.
- Güler, S., Yava, A., Karakaş-Doğan, S., & Perim-Ketenciler, A. (2017). Bir üniversite öğrencilerinin organ bağıışı hakkındaki bilgi ve düşünceleri. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 418-433.

- Harman, G., & Çökelez, A. (2017). Fen bilgisi öğretmen adaylarının sosyo-bilimsel bir konu olan organ bağışına yönelik metaforik algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 55-70.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi (13. baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavurmacı, M., Karabulut, N., & Koç, A. (2014). Üniversite öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki bilgi ve görüşleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(2), 15-21.
- Khoddami-Vishteh, H., R., Ghorbani, F., Ghasemi, A., M., Shafaghi, S., & Najafzadeh, K. (2011). Attitudes toward organ donation: a survey on Iranian teachers. *Transplantation Proceedings*, 43(2), 407-409.
- Kılıç, S., Koçak, N., Türker, T., Gürpınar, H., & Gülerik, D. (2010). Kız üniversite öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve bu tutumlarına etki eden faktörler. *Gülhane Tıp Dergisi*, 52, 36-40.
- Kulakçı-Altıntaş, H. (2018). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi. *Sağlık Akademisi Kastamonu*, 3(3), 63-80.
- McKillup, S. (2012). *Statistics explained: An introductory guide for life scientists* (Second edition). United States: Cambridge University Press.
- Mohammadpour, M., Mohammadpour, A., Ajam-Zibad, H., & Najafi, S. (2018). A study on the awareness, attitudes and performance of teachers towards the organ donation during 2016-2017. *Nursing Practice Today*, 5(2), 299-309.
- Özbolat, A. (2017). Organlarımla dirilmek istiyorum- Organ bağışının dini-toplumsal arkaplanı. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 61-87.
- Öztürk, N., & Yenilmez-Türkoğlu, A. (2018). Öğretmen adaylarının akran liderli tartışmalar sonrası çeşitli sosyo-bilimsel konulara ilişkin bilgi ve görüşleri. *İlköğretim Online*, 17(4), 2030-2048.
- Piccoli, G. B., Soragna, G., Putaggio, S., Mezza, E., Burdese, M., Vespertino, E., ... & Piccoli, G. (2005). Efficacy of an educational programme for secondary school students on opinions on renal transplantation and organ donation: A randomized controlled trial. *Nephrology Dialysis Transplantation*, 21(2), 499-509.
- Rajaei, M., & Bioki, Z. (2017). Transplantation of the human body from the point of view of shiite jurisprudence. *Islamic Scientific Journal of Islamic Sciences*, 22(1), 172-183.
- Sadic, S., Sadic, J., Krupic, R., Fatahi, N., & Krupic, F. (2016). The influence of information and religion on organ donation, as seen by school teachers in Bosnia and Herzegovina. *Mater Sociomed*, 28(5), 373-377.
- Sanner, M. A. (2002). A Swedish survey of young people's views on organ donation and transplantation. *Transplant International*, 15(12), 641-648.
- Savaşer, S., Mutlu, B., Çağlar, S., Doğan, Z., & Canbulat, N. (2012). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışına bakışları. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 20(1), 1-9.
- Shah, R., Patel, A., Ramanuj, V., & Solanki, N. (2015). Knowledge and attitudes about organ donation among commerce college students. *National Journal of Community Medicine*, 6(4), 533-535.

- Şenel, F. (2007). Yeni ufuklara: Yapay organlar. *TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*, Eylül sayısı.
- TC Sağlık Bakanlığı (2018). *Organ bağıışı nedir?* 10.03.2019 tarihinde ulaşılmıştır. <https://organ.saglik.gov.tr/0TR/30Bilgilendirme/OrganBagisi.aspx>
- Tetik, S., & Cebesoy, Ü. B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin organ bağıışına ve nakline yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(3), 486-506.
- Toraman, S., & Aydın, H. (2013). Öğretmen adaylarının fen-teknoloji-toplum-çevre ilişkilendirmelerine yönelik görüşleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 146-170.
- Üstüner, F., Uysal, A., Kaya, B. (2009). Giresun üniversitesi sağlık yüksekokulu öğrencilerinin organ bağıışı ve nakli hakkındaki bilgi, tutum ve düşünceleri. *Ankara Üniversitesi Dikimevi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8(1), 1-8.
- Wang, W., Tian, H., Yin, H., Liu, H., & Zhang, X. (2012). Attitudes towards organ donation in China. *Chinese Medical Journal*, 125(1), 56-62.
- Yaman-Aktaş, Y., & Karabulut, N. (2012). Giresun üniversitesi sağlık bilimleri fakültesindeki hemşirelik öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağıışına ilişkin bilgi ve tutumları. *Fırat Tıp Dergisi*, 17(3), 129-134.
- Yaşar, M., Oğur, R., Uçar, M., Göçgeldi, E., Yaren, H., Tekbaş, Ö. F., & Korkmaz, A. (2008). Bir sağlık meslek yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 18(1), 33-37.
- Yavuz-Topaloğlu, M., & Balkan-Kıyıcı, F. (2018). Okul dışı öğrenme ortamlarında yürütülen etkinliklerin öğrencilerin sosyobilimsel konulara ilişkin görüşlerine etkisi: Organ bağıışı ve GDO. *E-Uluslar arası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 36-50.
- Yenilmez-Türkoğlu, A., & Öztürk, N. (2019). Sosyo-bilimsel konulara ilişkin fen bilgisi öğretmen adaylarının zihinsel modelleri. *Başkent University Journal of Education*, 6(1), 127-13.

Extended Abstract

Introduction

To live and lead a healthy life is the most natural right of every human being. Organ transplantation is a treatment that saves people's lives and improves the quality of life (Savaşer, Mutlu, Çağlar, Doğan and Canbulat, 2012; Aghaee, Dehghani, Sadeghi and Khaleghi, 2015). While the number of patients waiting for organ transplants in the world and in Turkey are increasing with each passing day, the number of donated organs is not sufficient to meet the need (Akış et al., 2008; Yaman-Aktaş and Karabulut, 2012; Özbolat, 2017; Kulakçı-Altıntaş, 2018). Organ donation is of vital importance for patients waiting for organ transplants. For this reason, it is important to investigate what level of information people have about organ donation, what they think about the subject and how they have an attitude.

It is noteworthy that the studies related to organ donation in Turkey are concentrated in the health field, a limited number of studies were conducted in the field of education. As a result of the review of the literature, it was observed that the number of studies with teachers was not sufficient. Undoubtedly, teachers have a great role in educating sensitive and conscious students. The information that teachers will pass on to students in this regard will be the basis for shaping their future attitudes (Khoddami-Vishteh et al., 2011; Mohammadpour et al., 2018). In a study conducted, it was revealed that students who were correctly informed about organ donation were more willing to donate (Al-Ghanim, 2009). The aim of this study is to examine the views of teachers about organ donation, their general attitudes and whether they differ according to gender, age, vocational seniority and branch. For this purpose, the following problems have been tried to be answered.

1. What are the views of teachers on organ donation?
2. What is the general attitude of teachers to organ donation and does this change according to gender, age, vocational seniority and branch?

Method

The study group of this research, in which the screening model was used, consists of 181 teachers who work in the center of Kastamonu and volunteered to participate in the study. A scale consisting of three parts was applied to the teachers. In the first part of the scale, questions were asked to determine teachers' demographic information such as gender, age, seniority and branch of teachers. In the second part, three questions were asked to determine their views on organ donation. In the third part, attitude scale which was developed by Doğan (2009) and containing 20 expressions was used. The Cronbach Alpha reliability coefficient of the attitude scale was found to be ,78 for this study. The scale is a five-point likert-type scale with the options "strongly disagree, disagree, undecided, agree, strongly agree". Positive expressions in the attitude scale were scored as 1-2-3-4-5 and negative expressions were scored as 5-4-3-2-1.

The data were analyzed by using SPSS program. Frequency and percentage were used in the analysis of demographic information and views on organ donation. Arithmetic mean and standard deviation were calculated in the determination of general attitude levels. The independent t-test was used to determine whether the attitude level varies according to gender and ANOVA was used to determine whether it changes by age/vocational seniority/branch or not.

Results

3.3% of the teachers stated that they donated organ, 96,7% did not donate organ; 60,2% stated that they were considering organ donation, 6,1% said they did not think, 33,7% stated

that they were unstable. Teachers who wanted to donate organ stated that they wanted to give a chance to someone else (33,1%), they wanted to be useful to others (25,6%), and that their organs should be given to people in need instead of decay (13,8%). Teachers who did not want to donate organ emphasized that they do not trust the system (36,4%) and found it religiously objectionable (27,2%). Teachers who are undecided about donation stated that they have not enough knowledge about organ donation and process (22,9%), they do not trust the decision of brain death (19,7%), they are not sure whether it is religiously inconvenient (16,4%) and they do not want the disruption of body integrity (16,4%).

The arithmetic average of the scores of the teachers on the attitude scale was calculated as $\bar{X}=3,66$. This value shows that teachers' attitudes towards organ donation are positive and high. Teachers' attitudes towards organ donation do not change depending on gender and age variables, but vary depending on the variables of vocational seniority and branch. There was a significant difference between teachers who had vocational seniority between 6-10 years and teachers who had 21 years or more. There was a significant difference in favor of social studies teachers between Turkish and social studies teachers' organ donation attitudes.

Discussion and Conclusion

Teachers' general attitudes towards organ donation were positive and high. More than half of the teachers participating in the study stated that they would like to donate organ; but very few (6 people) donated organ. Teachers are considered as influential groups on society and their awareness, attitudes and performances in various fields can affect society directly or indirectly. In this study, although the teachers have a positive attitude towards organ donation, it has been observed that there is not enough level of organ donation. They cited the fact that they did not have enough knowledge about the subject and that they found it religiously objectionable. Teachers need to be informed about the organ donation process and the religious dimension of the subject. In this context, a comprehensive in-service training should be provided to them by authorized persons about the organ donation and process. The Ministry of National Education, the Ministry of Health and the Presidency of Religious Affairs should organize joint works.